

אם ירצה ישנה אותם לבר ממטללתא [חורן לסוכה], שמצטער הוא ופטור מן הסוכה, שעדיף לו לשנות מחורן לסוכה לפי שהאוויר יפה לו להרחיב דעתו.

הרי למדנו שמשנן חורן לסוכה, ואילו בברייתא איתא "ומשנן בסוכה"?!?

ומשנינן: לא קשיא, כי שני מיני שינון הן:

הא — הברייתא שאומרת "ומשנן בסוכה" — במגרם, בלימוד גמרא הברורה לו כבר, שאינו מצטער אם יעשה זאת בסוכה.

הא — שאמר רבא "ותנוי בר ממטללתא" — בעיוני, מעיין בה עכשיו, ועדיין אינה ברורה לו, והואיל וצריך לזה הרחבת הדעת, החסירה לו בסוכה, מותר לשנותה מחורן לסוכה.

וכי הא שמצינו שיש בגמרא מרוצת לימוד כט-א בלא טירחה ולימוד עיוני, ויש לימוד שיש בו טירחא, כמו שמצינו דרבא ורמי בר חמא, כי הוון קיימי מקמיה רב חסדא [כשהיו עומדים משיעורו של רב חסדא], בתחלה מרהטי בהדי הדדי [בתחילה היו חוזרים במרוצה ובלי עיון] על דברי רב חסדא, ששמעו מפיו שדבר זה אסור ודבר זה מותר. והדר מעייני בסברא [ואחר כך היו מעיינים מה טעמו של כל דבר].

אמר רבא: מאני משתניא כלי שתיה מותר להשהותם במטללתא בסוכה לאחר ששתו בהם, ואין צורך לפנותם מהסוכה, היות ואינם מאוסים.

תנו רבנן: כל שבעת הימים אדם עושה סוכתו קבע וביתו עראי, כיצד: היו לו כלים נאים מעלן לסוכה, היו לו מצעות נאות מעלן לסוכה; אוכל ושותה ומטייל בסוכה.

ומפרשינן: מנא הני מילי, מנין לומדים אנו כל זה?

דתנו רבנן: כתיב "בסוכות תשבו שבעת ימים", ללמדך: תשבו בעין תדורו; מכאן אמרו: כל שבעת הימים עושה אדם סוכתו קבע וביתו עראי. כיצד?

אם היו לו כלים נאים מעלן לסוכה; ואם היו לו מצעות נאות מעלן לסוכה.

אוכל ושותה ומטייל בסוכה.

ומשנן בסוכה [סובר למודו ומחתכו על בוריו לעמוד עליו, דהיינו שמעתא דאמוראי, וסברא של טעמי משנה וברייתא מה טעם זה חייב וזה פטור זה אסור וזה מותר, רש"י].

ותמהינן על מה שלמדנו בברייתא "ומשנן בסוכה":

איני, והאמר רבא: מקרי, לקרות תורה שבכתב, ומתני, לשנות משניות הערוכות ושגורות בפה — צריך לעשותם במטללתא [בסוכה].

ואילו תנוי [קא סלקא דעתין דהיינו "משנן" דברייתא], והוא לימוד הש"ס שהוא סברא לטרוח ולשנן, וכן שמעתא דאמוראי שאינן באות אלא מכלל דקדוקים, שהן למדין מתוך דברי משנה בדימוי מילתא למילתא [רש"י] —

בחולו של מועד מה שאין שאר ישראל עושין; ולרבנן אתי קרא לומר שכל ישראל ראויים לישב בסוכה אחת, ולהכשיר סוכה שאולה.

אבל מאני מיכלא כלי אכילה, לאחר האוכל הם מאוסים, ולכן יש להוציאם בר ממטללתא, אל מחוץ לסוכה.

וכן חצבא כלי חרס ששואבים בו את המים, וכן שחיל, דלי העשוי מעץ, יש להוציאם בר ממטללתא, אל מחוץ לסוכה, לאחר שהשתמשו בהם.

ואילו שרנא נר של חרס מותר להשהותו במטללתא.

ואמרי לה, ויש אומרים שאת נר החרס יש להוציאו בר ממטללתא לאחר שכבה.

ומבאר הגמרא: ולא פליגי היש אומרים על דברי התנא קמא.

אלא, הא שהתיר התנא קמא להשהות את נר החרס גם לאחר השימוש בו, מדובר בסוכה גדולה שיש בה מקום ברווח.

הא שאמרו היש אומרים שיש להוציאו מחוץ לסוכה מדובר בסוכה קטנה ששטחה מצומצם ויש להוציא ממנה כל דבר התופס מקום ללא צורך.

שנינו במשנה: ירדו גשמים מאימתי מותר לפנות משתסרח המקפה:

תנא: משתסרח המקפה של גריסין.

אביי הוה יתיב קמיה דרב יוסף במטללתא, נשב זיקא רוח וקא מיתי ונשרו ציבותא קסמי עץ על המאכל.

אמר להו רב יוסף: פנו לי מאני את כלי מהבא.

אמר ליה אביי: והא תנן במשנתנו "משסתסרח המקפה"?

אמר ליה רב יוסף לאביי: לדידי, כיון דאנינא דעתאי, שאני אנין דעת ורגיש, כמי שתסרח המקפה דמי לי.

תנו רבנן: היה אוכל בסוכה וירדו גשמים, וירד מסוכתו לביתו, אין מטריחין אותו לכשיפסקו הגשמים לעלות שוב לסוכתו עד שיגמור פעודתו.

היה ישן תחת הסוכה וירדו גשמים, וירד מסוכתו, אין מטריחין אותו לכשיפסקו הגשמים לעלות לסוכתו עד שיאור, ומפרש לה ואזיל.

איבעיא להו: מהי כונת הברייתא?

האם אין מטריחין אותו לעלות עד שיעור משנתו, או עד שיאור היום?

תא שמע: אין מטריחין אותו לעלות עד שיאור, ויעלה עמוד השחר.

והלוא תיקשי: תרתי?! כלומר סתירה יש בדברים, שהרי "יאור" משמע שהאיר לו המזרח, בשעת הנץ החמה, ושוב קתני "עד שיעלה עמוד השחר", שהיא שעה מוקדמת יותר?

אלא, על כרחך אימא, הכי קתני בברייתא: עד שיעור משנתו ויעלה עמוד השחר.

שנינו במשנה: משל למה הדבר דומה, לעבד שבא למזוג כוס לרבו ושפך לו קיתון על פניו:

איבעיא להו: מי שפך למי?

האם פירוש המשנה: משל לעבד שהיה עושה לרבו עבדות שלא כהוגן, כגון ששפך העבד לרבו קיתון על פניו של רבו, כך

מפני שישראל מונין את חדשיהם ללבנה, ועובדי כוכבים מונין את חדשיהם לחמה.

אם לוקה החמה בבוקר כשהחמה במזרח, סימן רע הוא ליושבי מזרח.

ואם לוקה בערב כשהחמה במערב, סימן רע הוא ליושבי מערב.

ואם לוקה באמצע היום כשהחמה באמצע חרקייע, סימן רע הוא לכל העולם כולו.

אם פניו דומין לדם, חרב בא לעולם.

ואם פניו דומין לשק עשוי מנוצה של עיזים והוא דומה לשחור, חיצי רעב שמשחירין את הפנים באין לעולם.

ואם פניו דומין לזו ולזו, חרב וחיצי רעב באין לעולם.

אם לקה בכניסתו [בשקיעת החמה], סימן הוא שהפורענות שוהה לבא.

ואם לקה ביציאתו [בזריחתו], סימן הוא שהפורענות ממהרת לבא.

ויש אומרים: חילוף הרברים, שאם לקה בשקיעתו פורענות ממהרת לבוא, ואם בזריחתו פורענות שוהה לבא.

ואין לך כל אומה ואומה שלוקה, שאין אלהיה לוקה עמה, שנאמר: ובכל אלהי מצרים אעשה שפטים.

ובזמן שישראל עושין רצונו של מקום אין מתיראין מכל אלו, שנאמר "כה אמר ה': אל דרך הגויים אל תלמדו, ומאותות השמים אל תחתו, כי יחתו הגויים מהמה!"

הרי למדת: עובדי כוכבים יחתו, ואין ישראל יחתו.

בידוע שאם ירדו גשמים שאין ישראל עובדין כשורה, וישיבת הסוכה שלא כהוגן משולה לשפיכת הקיתון על פני הרב.

או כך פירוש המשנה: ושפך לו רבו קיתון על פניו של עבדו. דהיינו, שאומר האדון לעבדו: צא מלפני כי אי אפשר בשימושך! וירדת גשמים משולה היא לשפיכת הקיתון עלינו.

תא שמע: דתניא ברייתא בהדיא: שפך לו רבו קיתון על פניו, ואמר לו: אי אפשר בשמושך.

ואגב שדיברה הגמרא מעניני סימן קלה מביאה הגמרא גם את הענין הבא:

תנו רבנן: בזמן שהחמה לוקה, סימן רע הוא לכל העולם כולו. משל למה הדבר דומה: למלך בשר ודם שעשה סעודה לעבדיו, והניח פנס לפניהם כדי שיאיר להם, כעס עליהם ואמר לעבדו: טול פנס מפניהם והושיבם בחושך; כך כשהחמה לוקה אינה מאירה כל כך.

תניא: רבי מאיר אומר: כל זמן [כל פעם] שמאורות לוקין, סימן רע לשונאיהם של ישראל [לשון סגי נהור, והיינו ישראל], מפני שישראל מלומדין במכותיהן, שהם רגילים ללקות יותר מכולם.

משל לסופר [מלמד תינוקות] שבא לבית הספר ורצועה בידו, הרי מי דואג? ודאי מי שרגיל ללקות בכל יום ויום, הוא זה שדואג.

תנו רבנן: בזמן שהחמה לוקה, סימן רע הוא לעובדי כוכבים.

ואם הלבנה לוקה, סימן רע הוא לשונאיהם של ישראל.

תנו רבנן: בשביל ארבעה דברים המה לוקה:

א. על אב בית דין שמת ואינו נספד כהלכה.

ב. ועל נערה המאורסה שצעקה בעיר ואין מושיע לה.

ג. ועל משכב זכור.

ד. ועל שני אחין שנספדו דמין כאחד.

ובשביל ארבעה דברים מאורות [ירח וכוכבים] לוקין:

א. על כותבי פלסטר, שטרות מזוייפים ומכתבי עמל לשום דופי על אדם לכתוב בשמו מה שלא צוה.

ב. ועל מעידי עדות שקר.

ג. ועל מנגדלי בהמה דקה בארץ ישראל, שמחריבין את הארץ, שאין יכולין לשומרם מלרעות בשדות חבריהם.

ד. ועל קוצצי אילנות טובות ואפילו הן שלהן, שמשחיתין הן ונראין כבועטין בהקב"ה ובברכתו שמשפיע טובו.

ובשביל ארבעה דברים נכסי בעלי בתים נמסרין למלכות:

א. על משהי שטרות פרועים אצלם כדי

לחזור ולגבות פעם אחרת.

ב. ועל מלוי ברבית לישראל.

ג. ועל שהיה ספק בידם של בעלי הבתים כט-ב למחות ביד עובדי כוכבים שבדורם, שדבריהם נשמעים מחמת עושרם והבריות יראים מהם ובכל זאת לא מיחו.

ד. ועל בעלי בתים שפוסקים צדקה ברבים שיתנוהו לעניים, ואינן נותנין.

אמר רב:

בשביל ארבעה דברים נכסי בעלי בתים יוצאין לטמיון, נטממין וכלים מאליהם:

א. על כובשי שכר שכיר, מדחה את שכירו ב"לך ושוב".

ב. ועל עושקי שכר שכיר, גוזל שכרו לגמרי.

ג. ועל שפורקין עול מעל צואריהן ונותנין על חבריהן.

ד. ועל גסות הרוח, מתגאין ומשתררין על אחיהם בשביל עושרן [לשון רש"י].

וגסות הרוח — כנגד כולן.

אבל בענוים כתיב: וענוים יירשו ארץ והתענוגו על רוב שלום.

הדרן עלך פרק הישן